

T.C.
KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU
(OMBUDSMANLIK)

ŞİKAYET NO : 2015/2608

KARAR TARİHİ : 27/10/2015

TAVSİYE KARARI

ŞİKAYETÇİ : .... Derneği

ŞİKAYET EDİLEN İDARE : Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı

ŞİKAYETİN KONUSU : İki gerçek kişinin Derneklerine muhatap başvurusuna atfen; 7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleştirilecek olan 25 inci Dönem Milletvekili Genel Seçimi kapsamında hazırlanan eğitim filmlerinin herkesin Türkçe ya da okuma yazma bildiği varsayımı ile tasarlandığı, Yüksek Seçim Kurulunun (YSK) anadili Kürtçe olan ve Türkçe bilmeyen seçmenleri dikkate almadığı, uluslararası hukuk ve ulusal mevzuat tarafından güvence altına alınan seçme hakkının kullanımı noktasında hak ihlallerinin önüne geçilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde gerekli işlemlerin yapılması talep edilmektedir.

ŞİKAYET BAŞVURU TARİHİ : 4.5.2015

I. USÛL

A. Şikâyet Başvuru Süreci

1.Şikâyet başvurusu, Kurumumuza posta yolu ile gönderilen ve 04/05/2015 tarih ve ... sayı ile kayıt altına alınan yazı vasıtasıyla yapılmıştır. Şikâyet başvurusunun karara bağlanabilmesi için 28/03/2013 tarihli ve 28601 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 41 inci maddesinin 1 inci fıkrasının (a) bendi ve İmza Yetkileri Yönergesi'nin 7 nci maddesinin 1 inci fıkrasının (e) bendi uyarınca,

şikayetin incelenmesine ve araştırmasına geçilmiş, 09/10/2015 tarihli Tavsiye Kararı önerisiyle Kamu Başdenetçisine sunulmuştur.

B. Ön İnceleme Süreci

2.YSK Başkanlığının şikâyete konu eğitim filmleri hazırlatılması yönünde iradesini yansıtan işleminin, seçim hukuku çerçevesinde gerçekleştirilen bir işlem mi olduğu yoksa idari işlem mahiyetine mi haiz olduğu hususu da Kurumumuzun başvuruyu incelemeye yetkili olup olmadığı konusuna açıklık getirecektir.

3.T.C. Anayasası'nın 67 nci maddesinin 2 nci fıkrasında seçimlerin; "... yargı yönetim ve denetimi altında yapılır" hükmü bulunmaktadır. 02/05/1961 Tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 14 üncü maddesinde ayrıntılı bir şekilde Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) görev ve yetkileri sayılmıştır. 15 inci maddesinde "İl seçim kurulu ... il merkezinde görev yapan en kıdemli hakimin başkanlığında merkez ilçe seçim kurulu başkanlarından sonra gelen en kıdemli üyeden oluşur. Kurulun, hakimlerden kurulu iki yedek üyesi vardır...", 18 inci maddesinde "İlçedeki en kıdemli hakim (ilçe seçim) kurulun başkanıdır" hükümleri yer almaktadır. 298 sayılı Kanun'un 132 nci maddesinin 4 üncü fıkrasında, Kurulun kararı kesindir. Aleyhine hiçbir mercie ve kanun yoluna başvurulamaz." düzenlemeleri bulunmaktadır. Yine Anayasa Mahkemesi'nin 2014 tarihli, 2013/.... başvuru numaralı kararında YSK'nın "Yargı yeri(mercii)" olduğu benimsenmiştir.. Yasalardaki bu düzenlemeler, ilçe, il seçim kurullarının oluşumu birlikte değerlendirildiğinde seçimlerin Anayasa'nın hükmüne uygun olarak" hâkim teminatında" yapılacağına ifade edilmek istendiği açıktır. "Yargı Mercii" ayrı "Yargı Organı" ve "Mahkeme" çok ayrı kavram ve oluşumlar olduğu izahtan varestedir.

4.YSK hiçbir zaman "Yargı Organı" veya "Mahkeme" değildir. YSK "Yargı organı" veya "Mahkeme" olsaydı Anayasada açıkça yazılması gerekirdi. Oysa 3 üncü Bölüm, I-II başlığı altında yargı ve Yüksek Mahkemeler tek tek sayılmıştır. Diğer bir anlatımla YSK, mahkemeler ve yargı organları gibi çalışmamaktadır. En önemlisi gerçek anlamda aleniyet unsuru yoktur. Sav, savunma ve hüküm üçlüsü yani yargı makamlarının omurgası yoktur. YSK kararlarına etkin bir başvuru imkânı olmadığı gibi, yargı kararlarında olduğu gibi kanun yoluna başvurulması vb. gibi mahkeme ve yargılamada aranan hiçbir unsur bulunmamaktadır. Kurul Yüksek Yargıçlardan da oluşsa, idari eylem ve işlemde bulunan bir "Kurul"dur. Kurul halinde çalışmaktadır. Yargılama yapmamakta, mahkemeler gibi hüküm verememektedir. Yargı denetiminde seçimlerin yapılmasından murad edilen hâkimlik teminatı altında bağımsız ve tarafsız olmalarından kaynaklanan bir güven unsuru olmasıdır. YSK ve İl Seçim Kurulu'nun hakimlerden oluşması, İlçe Seçim Kurulu Başkanının hakim olması, kurulları "Yargı organı" ve "Mahkeme" olarak kabul etme sonucunu doğurmaz. Anayasa Mahkemesi'nin 2015/6723 Başvurulu nolu kararının 40 ıncı paragrafında; YSK'nın yargı organı olduğuna dair başvuru iddiası incelenmiş, yetkisi olduğu halde yargı organı olduğunu ifade etmediği gibi 40 ıncı paragrafın benimsendiğinin de söylenemeyeceği, bu gerekçeden hareketle değerlendirmemize benzer yoruma ulaştığı sonucuna vardığı anlaşılabacaktır. Dolayısıyla YSK Yargı organı veya mahkeme olmayıp idari bir kurul ve Kurumdur.

5.Diğer yönden 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu hakkındaki Kanun'un 1, 5 ve 17 inci maddeleri çok açık olup, YSK veya benzeri idari kurul eylem ve işlemleri koşullar oluştuğunda, Kamu

Denetçiliği Kurumu tarafından incelenip, araştırılabilecek ve denetlenebilecektir. Yasamız, 298 sayılı ve bu Kanunla seçimle ilgili kanunlara göre sonradan ve özel bir Kanun olarak 29/12/2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun koyucu deyim yerinde ise “abesle iştigal etmez.” Eğer YSK kararlarını Kamu Denetçiliği Kurumu’nun inceleyemeyeceğini benimseseydi, “Kurumun görev alanı dışında” sayılan 5 inci maddeye ilave ederdi. Örneğin, kanunkoyucu KDK’nın YSK kararlarını incelemeyeceğini isteseydi 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45 inci maddesinin (3) numaralı fıkrasında yazılı bir düzenleme yapıp yasalarında kesin olduğu ifade edilen kararları incelemeyeceğini hüküm altına alırdı. Kaldı ki Yasanın 1 inci maddesi “İdarenin her türlü eylem ve işlemi, tutum ve davranışı” şeklinde düzenleyerek, koşulları oluştuğunda çok geniş bir alanı KDK’nın yetki ve görev kapsamında kabul etmiştir.

6.298 sayılı kanunun 132/4 maddesi kanun yapma tekniğine ve bir kısım Anayasa teorilerine göre yasaların zımni olarak yürürlükten kalkmaları yorumunu gündeme getirmektedir. Kamu yararı ile bireysel yarar dengesi ve ölçülülük gözetildiğinde YSK’na 298 sayılı Kanun’un ilgili maddesi hükmünün bu açıdan değerlendirilmesi her zaman mümkündür. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi (İHAS) ek protokolün 3 üncü maddesi “Serbest Seçim Hakkı” insan haklarından kabul edilmiştir. İnsan hakları Avrupa Mahkemesinin (İHAM) bu yönde birçok istikrarlı kararı bulunmaktadır.

7.Bir diğer yönden Kamu Denetçiliği Kurumu Türkiye Cumhuriyeti’nde hukuka uygunluk denetimi yanında hakkaniyet (bir anlamda yerindelik) ve tutum ve davranış denetimi yapan tek Anayasal kurumdur. Nitekim değişik bir yaklaşımla İnsan Hakları Kurumu da (İHK) şikâyete konu YSK işlemini kendini incelemeye yetkili görmüş ve tavsiye kararı vermiştir.

(Bkz.<http://www.esithaklar.org/wp-content/uploads/2015/07/%C4%B0HK-Se%C3%A7men-E%C4%9Fitimi-Karar%C4%B1.pdf>, İnsan Hakları Kurulu Kararı, Başvuru Kayıt Numarası: 2015/1344, Karar Tarihi:25.06.2015, çevrimiçi 23/10/2015).

8.Seçimlerin genel yönetim ve denetiminden sorumlu bir devlet kurumu olan YSK, hem seçim hukuku çerçevesinde çeşitli işlemler yapmakta hem de her kamu kurumu gibi idari nitelikte işlemler tesis etmektedir. Yürütme organı ve idari teşkilat içinde yer almayan yasama ve yargı organları dahi idari işlem mahiyetinde işlemler yapabilmekte iken YSK’nın veya YSK Başkanlığının idari işlem niteliğinde bir işlem tesis etmediği savının kabul edilmesi mümkün değildir.

9.Hak ihlaline neden olduğu iddia edilen ve sadece Türkçe dilinde hazırlanmış olan eğitim filmleri, yukarıda zikredilen 298 sayılı Kanunun Ek 1 inci maddesinin birinci fıkrasındaki "*vatandaşın ilgisi uyandırılmak ve kendisine seçmen olmanın görev ve yetkileri hatırlatılmak suretiyle... duyurulur.*" ifadesi kapsamında hazırlanan **bilgilendirici** yayınlardır. Bu yayınların esasen, aynı madde uyarınca Kurul tarafından yapılması gerekmektedir. Ancak Kurul, eğitim filmlerinin hazırlanmasına ilişkin bu işlemleri, kendisi adına YSK Başkanlığının yapmasına karar vererek yetkisini devretmiştir.

10.YSK Başkanlığının şikâyete konu işleminin incelenmesi neticesinde, seçmenlerin ilgisinin uyandırılması adına eğitim filmlerinin hazırlanmasından ibaret olan söz konusu işlemin, seçim hukuku veya idari işe ait olmasının bir önemi yoktur. Sonuçta YSK idari eylem ve işlem tesis eden bir kuruldur.

11. Hiçbir kişi ve kuruluş hukuk devletinde denetimden muaf tutulamaz. Bilindiği gibi Anayasa Mahkemesi, Temel Hak ve Özgürlüklerle ilgili bireysel başvurulara ilişkin davalara bakmaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin seçimle ve YSK kararı ile ilgili bireysel başvuru kararlarında farklılıklar gözlenmektedir. 2014 tarihli, 2014/.... başvuru numaralı ... kararında kendini bir anlamda yetkili görmekte iken, genel seçimlerle ilgili YSK'nın işlemiyle ilgili 2015 tarihli ve 2015/.... başvuru nolu "Basın ilan Kurumu genel kurul üyeliğinin kamu görevi kabul edilerek bu görevden ayrılmama nedeniyle milletvekili adaylığının YSK tarafından iptal edilmesinin seçim hakkını ihlal ettiği" iddiasıyla verdiği kararında **"konu bakımından yetkisizlik"** nedeniyle **"kabul edilemezlik"** kararı vermiştir. Yine 2014 tarih, 2013/.... Başvuru nolu "İlçe Seçim Kurulu Başkanının (kesin) kararı sonucunda oda seçimlerine katılamaması nedeniyle adil yargılama hakkının ihlal edildiğine" ilişkin iddiayla ilgili olarak da, başvurunun "açıkça dayanaktan yoksunluk" nedeniyle "kabul edilemez olduğuna" hükmetmiştir. **Oysa hiçbir yargı organı ve mahkemeler "temel hak ve özgürlükleri" aleyhe yorumlayarak, "Sözleşmenin" "etkin başvuru" yolunu gözardı edemez. Anayasamızın 148 inci maddesinde de "Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir..." hükmünü içerdiği, 6216 sayılı Kanunun 45 inci maddesinde buna paralel düzenleme getirdiği görülmektedir. Anayasamızın 90 inci maddesi çok açık ve nettir. (Bkz. Mevzuat par 19) Diğer bir anlatımla İHAS 13 üncü maddesi, "Etkin başvuru hakkı" benimsemekte ve "ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir" diyerek, idari veya adli mercilere başvurma hakkının açık olduğunu düzenlemektedir. "Serbest seçim hakkı" seçme, seçilme hakkını kapsadığı, bunun da insan haklarından olduğu, etkin başvurudan yoksun tutulması ve denetim dışında bırakılması demokratik bir hukuk devletinde kabul edilmesi mümkün değildir.**

12. Bu değerlendirmelerin ışığı altında YSK'nın şikâyet başvurusunun konusunu teşkil eden eğitim filmleri vb. bilgilendirici kararlar alması, hazırlanması yönünde işlemlerin yukarıda açıklanan nedenlerle "idari işlem" niteliğinde kabulü gerekmiş, Kurumumuz yetki ve görev alanı içinde inceleme ve araştırmaya geçilmesi sonuç ve kanaatine varılmıştır.

13.Yönetmeliğimize göre, şikâyetçi yönünden menfaat ihlali şartını taşımadığı, ancak Yönetmeliğin "Şikâyet hakkı" başlıklı 7 nci maddesinde; şikâyetin insan hakları, temel hak ve özgürlükler, kadın hakları, çocuk hakları ve kamuyu ilgilendiren genel konulara yönelik olması halinde menfaat ihlali şartının aranmayacağı hüküm altına alınması karşısında, şikâyetçi ..... Derneğin başvurusunun yasal bir müracaat olarak kabulü gerekmiştir.

14. Daha önce YSK'na bireysel olarak başvuran şikâyetçilerin talebinin reddedildiği, aynı şekilde adı geçenler adına bu defa şikâyet başvurusunun onlar adına vekil aracılığıyla yapıldığı, başvuru sahiplerinin aynı kişiler ve konunun da aynı olduğu, Yüksek Seçim Kurulunca reddedileceği açık şekilde belli olduğundan idari başvuru yollarının tüketildiğinin kabulü gerektiği; kaldı ki başvuru tarihi ile seçim tarihleri gözetildiğinde 6328 sayılı Kanun'un 17/4 maddesine "Kuruma başvuruda bulunulabilmesi için, 1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda öngörülen idari başvuru yolları ile özel kanunlarda yer alan zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmesi gereklidir. İdari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular ilgili kuruma gönderilir. **Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hallerde, idari başvuru yolları tüketilmese dahi başvuruları**

kabul edebilir.” düzenlemesine göre idari başvuru yollarının tüketilme koşulu aranmadan başvurunun kabul edilmesi gerekmiştir.

II. OLAY VE OLGULAR

A. Şikâyetçinin Konu Hakkındaki Açıklamaları ve İddiaları

15. ..... Derneği şikâyet başvurusunda;

15.1. 2015 tarihli dilekçe ile D.Y. ve 2015 tarihli dilekçe ile Z.D. isimli şahısların YSK Başkanlığına başvurarak; 7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleştirilecek olan 25 inci Dönem Milletvekili Genel Seçimi kapsamında hazırlanan eğitim filmlerinin herkesin Türkçe ya da okuma yazma bildiği varsayımı ile hazırlandığı, YSK'nın kendileri gibi anadili Kürtçe olan ve Türkçe bilmeyen seçmenleri dikkate almadığı, bu nedenle diğer seçmenlerle eşit bilgilendirme haklarının ihlal edildiği ve oy kullanırken özgür iradelerini oluşturma imkânından mahrum bırakıldıkları, ayrıca bunun bir ayrımcılık olduğu iddialarına istinaden; her vatandaş gibi yardıma ihtiyaç duymaksızın oylarını kullanmak istedikleri, eğitim filmlerinin Türkçe dışındaki dillerde de hazırlanmasının kendi iradelerini yansıtmada konusunda yardımcı olacağını belirtilerek bu tür eğitim videolarının yayınlanmasını talep ettikleri,

15. 2. Bu dilekçelere sırasıyla 2015 ve 2015 tarihlerinde YSK Başkanlığı tarafından verilen cevaplarla taleplerinin reddedildiği ve bu kapsamda anılan kişilerin, Derneklerine başvuruda buldukları ifade edilerek,

15.3. 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90 ıncı maddesinin 5 inci fıkrasında kayıtlı "...Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır." hükmü uyarınca, uluslararası hukuk ve ulusal hukuk tarafından güvence altına alınan seçme hakkının kullanımı noktasında hak ihlallerinin önüne geçilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde gerekli işlemlerin yapılması talep edilmektedir.

B. İdarenin Şikâyete İlişkin Açıklamaları

16.Yüksek Seçim Kurulu (YSK) Başkanlığına muhatap 2015 tarih ve .... sayılı yazımıza cevaben, anılan Başkanlıktan alınan ... 2015 tarih ve .... sayılı yazıda;

16. 1. Kurulun, 06/01/2015 tarih ve 8 numaralı Kararı ile 2015 yılında yapılacak olan 25 inci Dönem Milletvekili Genel Seçimlerinde, yurtdışında yaşayan vatandaşların seçmen kütüğüne kayıtlı olup olmadıkları, kayıtlı değil veya bilgileri güncel değilse ne yapmaları gerektiği konularında bir kamu spotu,

16.2. Sandık kurullarının görev ve yetkileri ile ilgili yurtiçi ve yurtdışı olmak üzere iki ayrı eğitim filminin Türkiye Radyo Televizyon Kurumuna yaptırılması hususunda Başkanlık makamına yetki verildiği ve bu yetkiye istinaden Başkanlıkça eğitim filmlerinin hazırlandığı,

16.3.D.Y. ve Z.D. tarafından münferiden, ayrıca bu kişiler adına Avukat L.K. tarafından gönderilen dilekçeler hakkında Yüksek Seçim Kurulu tarafından verilen 27/05/2015 tarih ve 1040 numaralı Kararda yer alan, "... Seçmen eğitimi materyalinin Türkçe dâhil hiçbir dil ve lehçelerde yapılmayıp, bu iş oy verme sırasında sandık kurulu başkanına verilmiştir. Nitekim Kurulumuzun 04/03/2015 tarihli,

2015/292 sayılı kararı ile kabul edilen Sandık Kurullarının Oluşumu, Görev ve Yetkilerini Gösterir 135 sayılı Genelge'nin 30/b maddesi uyarınca, oy verme işleminin sandık kurulu başkanı tarafından anlatılması ve tarif edilmesi, Türkçe bilmeyenlerin talep etmeleri halinde o yerde temin edilecek tercümanlar vasıtasıyla yapacağı işlemlerin anlatılması gerektiğinden, seçmenin oy verme işlemi konusunda eğitildiğinin kabulü gerektiğine..." ifadelerine atıf yapılarak söz konusu talebin ret edildiği,

16.4. Hazırlanan materyalin birisinin, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın seçmen kütüğüne kayıtlı olup olmadıkları, kayıtlı değil veya bilgileri güncel değil ise ne yapmaları gerektiği konusuna dair bir kamu spotu olduğu; diğerinin ise yurt içi ve yurt dışı Sandık Kurullarının görev ve yetkileri ile ilgili iki adet eğitim filminden oluştuğu,

16.5. Bu çerçevede, şikâyete konu YSK Başkanlığının işleminin, Kurulun 06/01/2015 tarih ve 8 numaralı kararına istinaden tesis edildiği ifade edilmiştir.

16. 6.YSK Başkanlığı tarafından ayrıca, anılan Kurul kararları, 135 sayılı "Sandık Kurullarının Oluşumu ile Görev ve Yetkileri" Genelgesi ile bu Genelgenin dayanağını teşkil eden 2015 tarih ve ... numaralı Kurul kararının birer örnekleri ve başvuruya konu eğitim filminin CD formundaki elektronik bir örneği Kurumumuza gönderilmiştir.

C. Olaylar

17.Şikâyette bulunan ..... Derneği ile YSK Başkanlığının sunduğu ve Kurumumuzca gerçekleştirilen inceleme ve araştırma sonucunda elde edilen bilgi ve belgeler neticesinde;

17. 1. 2015 tarihli dilekçe ile D.Y. ve 2015 tarihli dilekçe ile Z.D. isimli şahıslar; Kürtçe dışında başka bir dil bilmedikleri, 7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleştirilecek olan 25 inci Dönem Milletvekili Genel Seçiminde her vatandaş gibi başkalarının yardımına ihtiyaç duymaksızın oy kullanmak istedikleri, bunu sağlamak adına seçim kapsamında yayınlanan eğitim videolarının Türkçe haricindeki dil ve lehçelerde de hazırlanmasının hür iradelerinin serbestçe ortaya çıkması hususunda yardımcı olacağını belirterek, bu doğrultuda eğitim videolarının hazırlanması ve yayınlanması talebi ile YSK Başkanlığına başvuruda bulunmuşlar,

17.2. Bu dilekçelere konu talep, ilgili kişilere muhatap 2015 ve 2015 tarihli yazılar ile YSK Başkanlığı tarafından, "eğitim filmlerinin Kürtçe hazırlanması halinde farklı dil ve lehçelerde de hazırlanması gerekeceği" savıyla reddedilmiş,

17.3. Bunun üzerine anılan şahıslar adına, ... Derneği, aynı iddia ve talepleri muhtevi dilekçe ve ekleri ile Kurumumuza başvurmuştur.

17.4. Söz konusu Dernek, anılan şahısların iddialarına atfen, Anayasanın 90 ıncı maddesinin beşinci fıkrası, Birleşmiş Milletler (BM) Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 25 inci maddesi ve bu maddeye ilişkin BM İnsan Hakları Komitesi tarafından yapılan 25 No'lu Genel Yorumu dayanak göstererek, ilgililerin ayrımcılığa uğradığını belirtmiş; bu çerçevede taleplerin incelenmesi ve gerekli işlemlerin yapılmasını talep etmiştir.

17.5. Ayrıca bu şahıslar adına Avukat L.K. tarafından 2015 tarihlerinde aynı içerikteki dilekçelerle YSK'ya başvurulmuş,

17.6. Kurulun 27/05/2015 tarih ve 1040 numaralı Kararında kayıtlı, "*seçmen eğitimi materyalinin Türkçe dâhil hiçbir dil ve lehçelerde yapılmayıp, bu iş oy verme sırasında sandık kurulu başkanına verilmiştir. Nitekim Kurulumuzun 04/03/2015 tarihli, 2015/292 sayılı kararı ile kabul edilen Sandık Kurullarının Oluşumu, Görev ve Yetkilerini Gösterir 135 sayılı Genelge'nin 30/b maddesi uyarınca, oy verme işleminin sandık kurulu başkanı tarafından anlatılması ve tarif edilmesi, Türkçe bilmeyenlerin talep etmeleri halinde o yerde temin edilecek tercümanlar vasıtasıyla yapacağı işlemlerin anlatılması gerektiğinden, seçmenin oy verme işlemi konusunda eğitildiğinin kabulü gerektiğine...*" ifadelerine yer verilmek suretiyle ilgili talep bir kez daha ret edilmiştir.

17.7. Sonuç olarak, ulusal mevzuat ve uluslararası hukuk tarafından güvence altına alınan seçme hakkının kullanımı noktasında çözüme kavuşturulması gereken bir sorun ortaya çıkmıştır.

D. Kamu Denetçisi Mehmet ELKATMIŞ'ın İnceleme ve Araştırma Bulguları

18.Şikâyet konusunun çözümü amacıyla ilgili idareden istenilen bilgi ve belgeler Kamu Denetçiliği Kurumu'na Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından gönderilmiş, söz konusu bilgi ve belgelere raporun "İdarenin Şikâyete İlişkin Açıklamaları" başlığı altındaki paragraflarda yer verilmiştir.

III. HUKUKİ DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

A. İlgili Mevzuat

19.2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının "II. Cumhuriyetin nitelikleri" başlıklı 2 nci maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu; **"V. Devletin temel amaç ve görevleri" başlıklı 5 inci maddesinde,** devletin temel amaç ve görevlerinin kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak olduğu; **"X. Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10 uncu maddesinde,** herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu; **"XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü" başlıklı 11 inci maddesinde,** Anayasa hükümlerinin, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamları ile diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralı olduğu; **"II. Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları" başlıklı 67 nci maddesinin birinci fıkrasında,** vatandaşların "...kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahip..." olduğu; **aynı maddenin ikinci fıkrasında** seçimler ve halkoylamalarının "serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında" yapılacağı; **"E. Seçimlerin genel yönetimi ve denetimi" başlıklı 79 uncu maddesinin birinci fıkrasında,** seçimlerin, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılacağı, **aynı maddenin ikinci fıkrasında ise** "Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulununundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz" olduğu, **"D. Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma" başlıklı 90 ıncı maddesinin beşinci fıkrasında,** usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmaların kanun

hükümünde olduğu, bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamayacağı, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınacağı, hususları hüküm altına alınmıştır.

20.Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 21 inci maddesinde, “1. Herkes, doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir. 2. Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır. 3. Halkın iradesi hükümet otoritesinin temelidir. Bu irade, gizli veya serbestliği sağlayacak benzeri bir yöntemle genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak ve belirli aralıklarla tekrarlanacak dürüst seçimlerle belirlenir.” hükmü yer almaktadır.

21.Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinin “Siyasal haklar” başlıklı 25 inci maddesi;

“Her vatandaş, bu Sözleşmenin ikinci maddesindeki ayrımlara ve makul olmayan sınırlamalara tabi tutulmaksızın şu haklara ve imkânlara sahiptir:

- a) Doğrudan veya seçilmiş temsilciler aracılığıyla kamu hizmetlerine katılma;
- b) Seçmenlerin iradelerini serbestçe ifade etmelerini güvence altına alan, gizli olarak oy verildiği, genel ve eşit oya dayanan ve belirli aralıklarla yapılan dürüst seçimlerde oy kullanma ve seçilme;
- c) Genel eşitlik ilkesine uygun olarak ülkesinde kamu hizmetlerine girme.” şeklindedir.

22.AİHS'nin “Adil yargılanma hakkı” başlıklı 6 ncı maddesi,

“1.Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.

3. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:

- a. Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
- b. Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;

- c. Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir avukatın yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali olanaklardan yoksunsa ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilmek;
- d. İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağrılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;
- e. Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak.” şeklindedir. Ayrıca AİHS'nin “**Etkili başvuru hakkı**” başlıklı 13 üncü maddesinde, “Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kişiler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama **etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.**” hükmü yer almaktadır.

23. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmenin (AİHS) “Ayrımcılık yasağı” başlıklı 14 üncü maddesinde, “Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.” hükmü yer almaktadır.

24. AİHS’ne Ek 1 No lu Protokolün “Serbest seçim hakkı” başlıklı 3 üncü maddesi, “Yüksek Sözleşmeci Taraflar, yasama organının seçilmesinde halkın kanaatlerinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar içinde, makul aralıklarla, gizli oyla serbest seçimler yapmayı taahhüt ederler.” hükmünü amirdir.

25. 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinin onuncu fıkrasında, “İl seçim kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak ve **seçimin bütün yurtda düzenle yapılmasını sağlayacak tedbirleri almak ve bu hususta gereken genelgeleri zamanında yapmak.**”, Yüksek Seçim Kurulunun görevleri arasında sayılmıştır.

26. 298 sayılı anılan Kanunun 29 uncu maddesinde, “Yüksek Seçim Kurulunca; seçmen kütüğünün önemi, düzenleme yöntemleri, seçmenlerin görevleri, bu çalışmanın vatandaşa ve devlet hayatına katkı ve yararları, bu çalışmada uygulanan **teknikler ve gerekli bilgiler; bütün ülke ve vatandaşları kapsayan, sürekli tanıtma programları ile yaygınlaştırılır**” düzenlemesi bulunmaktadır.

27. 298 sayılı mezkûr Kanunun “Propaganda yayınlarına ilişkin yasaklar ve propagandada kullanılacak dil” başlıklı 58 inci maddesinin ikinci fıkrası, “Siyasi partiler ve adaylar tarafından yapılacak her türlü propaganda, Türkçe’nin yanı sıra farklı dil ve lehçelerde de yapılabilir.” hükmünü amirdir.

28. Adı geçen 298 sayılı Kanunun “Yüksek Seçim Kurulunca Yapılacak İşlemler” başlıklı Ek 1 inci maddesinin birinci fıkrası ise “Yüksek Seçim Kurulu tarafından, Türkiye Radyoları vasıtasıyla, haber yayınları saatinde veya başka uygun saatlerde yayımlanacak bildirimlerle; vatandaşın ilgisi uyandırılmak ve kendisine seçmen olmanın görev ve yetkileri hatırlatılmak suretiyle; daimi seçmen

kütüklerinin düzenlenmesi, ilk sayım ve yazım işlerinin yapılması, yeniden yapılacak yazım işlemleri, denetlemeler, sandık seçmen listelerinin düzenlenmesi, askıya çıkarılması ve askıdan indirilmesi, itiraz ve ilave kayıt işlemlerinin ne şekilde yapılacağı, seçmen kartlarının dağıtılması ve oy verme konusunda yapılacak işlemler, sair lüzum görülen hususlarla birlikte, süreler de belirtilerek duyurulur.” hükmüne yer verilmiştir.

29.2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu, Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulmasına İlişkin 3376 sayılı Kanun ile 6271 sayılı Cumhurbaşkanlığı Seçimi Kanunu da Yüksek Seçim Kuruluna, Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimleri ile halkoylamalarının sağlıklı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak noktasında yetki ve sorumluluk yüklemiştir.

30.Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun "Amaç" başlıklı 1 inci maddesinde,"Bu Kanunun amacı; kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak üzere Kamu Denetçiliği Kurumunu oluşturmaktır", "**Kurumun görevi" başlıklı 5 inci maddesinde,** "Kurum, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir. (2) Ancak; a) Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler ile resen imzaladığı kararlar ve emirler, b) Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler, c) Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar, ç) Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askerî nitelikteki faaliyetleri, Kurumun görev alanı dışındadır.", **17 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında,** "(3) Yapılan başvurulardan; a) Belli bir konuyu içermeyenler, b) Yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarıca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olanlar, c) İkinci fıkrada belirtilen şartları taşımayanlar, ç) Sebepleri, konusu ve tarafları aynı olanlar ile daha önce sonuçlandırılanlar, incelenmez." hükümleri yer almaktadır. **Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 7 nci maddesi,** "İdarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarına karşı, Kanun ve bu Yönetmelikte belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde menfaati ihlal edilen gerçek ve tüzel kişiler Kuruma şikâyet başvurusunda bulunabilir. **Ancak, şikâyetin insan hakları, temel hak ve özgürlükler, kadın hakları, çocuk hakları ve kamuyu ilgilendiren genel konulara yönelik olması hâlinde menfaat ihlali aranmaz."** şeklindedir.

B. Şikâyet Konusuna İlişkin Uygulamalar

31.Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (AİHM) Oran/Türkiye Davası (Başvuru No: 28881/07 ve 37920/07) gereğince verdiği 2014 tarihli kararında;

"Özellikle, bu şartların hiçbirisinde yasama organlarının seçiminde halkın hür iradesini sekteye uğratacak herhangi bir engel yer almamalı – başka bir deyişle, halkın hür iradesini belirlemeye yönelik genel oylamalarda, bu şartlar, seçimlerin etkinliğini ve bütünlüğünü yansıtmalı ya da engel oluşturmamalıdır.

Üstelik serbest seçimler ve ifade özgürlüğü özellikle de siyasi tartışma özgürlüğü bütün demokrasilerin temelini oluşturur. Bu iki hak birbirine sıkı sıkıya bağlı ve birbirlerini destekleyici niteliktedir; örneğin, Mahkeme'nin geçmişte de belirttiği üzere ifade özgürlüğü "yasama organının seçilmesinde

halkın düşüncelerini özgürce açıklamasını sağlayan şartlardan” birisidir. Bu nedenle, seçim öncesi dönemde her türlü düşünce ve haberlerin yayılmasına izin verilmesi özellikle önemlidir.” ifadelerine yer vermiştir.

32. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (AİHM) Jabari-Türkiye Davası, 40035/98 sayılı, 11/07/2000 tarihli kararında;

“48. Mahkeme, 13. maddenin sözleşmedeki temel hak ve özgürlüklerin iç hukuk düzeninde uygulanmasını sağlayacak bir iç hukuk yolunun mevcudiyetini güvence altına aldığını hatırlatır. Söz konusu madde, bu nedenle, sözleşmeciler taraflara bu hüküm uyarınca yükümlendikleri taahhütlere ne şekilde uyacakları hususunda belli bir takdir hakkı tanımış olmasına rağmen, Sözleşme uyarınca yapılan bir şikâyeti araştırmak ve bu şikâyetin sebebini ortadan kaldırmakla görevli bir ulusal makamın mevcudiyetini sağlayan bir iç hukuk yolunu gerektirmektedir.”

33. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (AİHM) Sejdic ve Finci-Bosna Hersek Davası (No: 27996/06 ve 34836/06) gereğince verdiği 22/12/2009 tarihli Büyük Daire Kararı;

“(Biri Roman ve diğeri Yahudi) başvuranlar Parlamentonun iki organından biri olan Halk Meclisi seçimleri ve Devlet başkanlığı için adaylıklarının engellendiğinden şikayetçi idiler. 1995 Dayton Barış Anlaşmalarının ardından hazırlanan Bosna Hersek Anayasasının Dibacesinde vatandaşlık iki kategoriye ayrılmıştı: “kurucu halklar” olarak anılan vatandaşlar (Boşnaklar, Hırvatlar ve Sırlar) ve “diğerleri” (Yahudiler, Romanlar, diğer ulusal azınlıklar, hangi bir etnik kökene mensup olduğunu açıklayamayanlar). Halk Meclisine ve Devlet Başkanlığına yalnızca bu üç kurucu halkın temsilcileri seçilebilmekte, dolayısıyla etnik azınlıklar hariç tutulmakta idi.

Halk Meclisine seçilebilme ile ilgili olarak, 1 Numaralı Protokolün 3 üncü Maddesi ile bağlantılı olarak Sözleşmenin 14 üncü maddesi (ayrımcılık yasağı) ihlal edilmiştir.

Devlet Başkanlığına adaylık ile ilgili olarak 12 Numaralı Protokolün 1 inci maddesi ihlal edilmiştir.”

34. Anayasa Mahkemesi’nin 14/07/2015 Tarihli ve 2015/6723 Başvuru Nolu kararı;

“... Tartışılması gereken temel husus, YSK’nın yargı yeri ve kararlarının da yargısal nitelikli kararlar olduğu kabul edilse dahi Anayasa’nın 79. maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi karşısında YSK kararlarının bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesince incelenip incelenemeyeceği sorunudur. Bu konunun aydınlatılmasında Anayasa’nın anılan hükmünde geçen “Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.” ibaresi ve 298 sayılı Kanun’un 132. maddesinde geçen “Kurulun kararı kesindir. Aleyhine hiçbir mercie ve kanun yoluna başvurulamaz.” ibaresinin ne anlam ifade ettiğine bakılmalıdır. Anılan hükümlerde yer alan “merci” ifadesiyle başvurulacak idari ve yargısal tüm yer veya makamların kastedildiği anlaşılmaktadır ve Anayasa Mahkemesi de buna dâhildir. Buna göre anılan hükümler karşısında, YSK kararlarının Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuruya konu olması mümkün değildir.”

35. Anayasa Mahkemesi, 2008/33 Esas, 2008/113 Karar sayılı kararında;

“Serbest oy ilkesi seçmenin hiçbir yasa dışı el atmaya, baskıya ve etkiye kapılmadan oyunu kullanmasıdır. Serbest seçim, oyların bu ortamda kullanıldığı seçimdir. Oy kullanmayı etkileyecek,

seçmenin özgür iradesini saptırabilecek her tür etkileme baskı sayılır. Seçmeni dolaylı da olsa, olumlu ya da olumsuz etkiye açık tutacak her girişimin önlenmesi gerekir.

Oy hakkı Anayasa'da güvence altına alınmış temel bir haktır.” yaklaşımını benimsemiştir.

C. Kamu Denetçisi Mehmet ELKATMIŞ'ın Kamu Başdenetçisine Önerisi

36.Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı'nın hatalı davrandığı ve benzer hak ihlaline yol açmamak için daha sonraki seçim süreçlerinde, engelli, hasta, yaşlı, Türkçe ve okuma yazma bilmeyen kişiler de dâhil olmak üzere, tüm seçmen kitlesine yönelik eşit şartlarda seçmen bilgilendirme çalışmalarının yürütülmesi hususunda tavsiye önerisinde bulunulmuştur.

D. Hukuka ve Hakkaniyete Uygunluk Yönünden Değerlendirme

37.Şikâyet başvurusuna konu iddiaların temelinde, seçme hakkı ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiği hususu yer almaktadır. Seçme ve seçilme hakkı, bireylerin iradelerini serbestçe ifade ederek hükümet otoritesinin temelini teşkil etmelerine, bu şekilde ülkenin yönetimine ve kamu hizmetlerinin yürütümüne katılmalarına imkân veren, demokratik rejimlerin en temel uygulama örneklerinden birisidir. Bir başka anlatım ile demokrasinin en önemli unsurlarından birisi, “genel”, “serbest”, “eşit”, “gizli”, “bireysel” ve “kişisel” oy ilkelerine dayanan seçimlerdir. Bu hak diğer ülkeler gibi ülkemizde de hem ulusal mevzuat hem de uluslararası hukuk kuralları tarafından güçlü bir şekilde güvence altına alınmış bulunmaktadır.

38. Baskıcı rejimlerden farklı olarak, demokrasilerde seçimler, serbest ve bireysel oy ilkesine göre gerçekleştirilmektedir. Yani bireyler hür iradeleriyle ve hiç bir etki altında kalmadan oylarını kendi adlarına kullanabilmektedirler. **Bireylerin iradelerini sakatlayacak her türlü durum o seçimlerin demokratik olma iddiasına zarar verecektir.** Seçimlerin “serbestliği” ilkesi, seçmenlerin, hiçbir baskı, şiddet, tehdit vd. zorlayıcı hallere maruz kalmadan, iradelerini hür bir şekilde yansıtma anlamına gelmektedir. “Bireysel oy” ilkesi ise bireyin, herhangi bir grup adına değil, bizzat kendi benliği adına iradesini yansıtmasıdır.

39. Serbest seçim hakkı en temel insan haklarından birisidir. Üstelik bu hak, diğer birçok temel hak ve özgürlüğün kullanımını etkileme gücüne sahiptir. Bunlardan birisi kamu hizmetine erişim hakkıdır. Zira seçimler, kamu hizmetlerinin içeriği ve sunum şekli hakkında da tercihlerin oylanması anlamına gelmektedir. **Bir diğer açıdan seçim hakkı, ifade ve toplanma özgürlüğünün ayrılmaz bir parçasıdır. Zira seçimler, toplumsal muhalefetin, ülke yönetimi hakkında tercihlerini en etkili bir şekilde yansıtma imkânı vermektedir.**

40. Serbest ve bireysel oy ilkesini ihlal eden ve seçmenin iradesine tesir eden çok sayıda faktör bulunmaktadır. Üstelik bu etkenlerin tamamı devlet aygıtından da kaynaklanmamaktadır. Bir başka anlatım ile serbest oy ilkesi, sadece devlet aygıtına bağlı kurumlar veya devlete mal edilebilecek eylem ve işlemler nedeni ile değil; devlet dışındaki birey grupları ve hukuk dışı oluşumların baskısı nedeni ile de ihlal edilebilmektedir.

41. Kamu gücünün kullanımını açısından serbest seçim hakkının önündeki engelleri inceleyecek olduğumuzda; devletin bu noktada hem negatif hem de pozitif yükümlülüklerinin bulunduğunu görmekteyiz. Yani demokratik rejimler açısından bu hak devlete, hem negatif hem de pozitif

yükümlülükler yüklemektedir. **Seçimlerin genel ve eşit oya dayanması, gizli oylama ve açık sayım usulü ile yapılması negatif yükümlülüklerin bazılarıdır. Pozitif yükümlülükler açısından ise devletin sorumluluğu, bireylerin serbest iradelerinin sandığa yansımaya engel olacak bütün eksiklikler ve olumsuzluklar ile mücadele etmek anlamına gelmektedir.**

42. Devletlerininsan hakları alanındaki yükümlülüklerinin genişlemesi ile birlikte pozitif yükümlülüklerin önemi her geçen zaman zarfında artmaktadır. Artık devletler, seçimlerin serbest ve adil olarak nitelendirilebilmesi için pozitif yükümlülüklerinin gereği daha yoğun bir şekilde tedbir almak durumunda kalmaktadır.

43. Serbest seçim hakkının işlerliği açısından, devletlerin günümüzde üstlenmek zorunda olduğu pozitif yükümlülüklerinin temelinde, seçmenlerin siyasi iradelerinin sağlıklı bir şekilde oluşmasının önündeki engelleri kaldırmak ve bu iradenin sandığa tam olarak yansımaya noktasında gereken tüm önlemleri almak yer almaktadır. **Bireyin siyasi iradesinin sağlıklı bir şekilde oluşması ise çok sayıda unsurun varlığını gerektirmektedir. Bu unsurlar arasında, bireyin ülkesinde yaşananlar hakkında malumat ve yorum sahibi olabilmesine imkân verecek eğitim düzeyi, konuşulan dili anlama kabiliyeti, görsel ve yazılı medyaya erişim kapasitesi, oy kullanırken uyması gereken kuralların neler olduğunu öğrenebilmesi gelmektedir. Burada hiç şüphesiz, okuma yazma başta olmak üzere, herkesin temel kamu hizmetlerine erişebilmesi, devletlerin en temel görevlerindedir.**

44. Anayasamızın “V. Devletin temel amaç ve görevleri” başlıklı 5 inci maddesinde yer alan “*Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.*” ibaresi, devletin pozitif yükümlülüklerini somutlaştıran en temel ulusal hukuk kuralıdır. Serbest seçim hakkı açısından meseleye baktığımızda; okuma ve yazma, ayrıca ülkenin resmi dilini bilmeyen kişilerin, engelli ve hastaların oy kullanıp siyasi iradelerinin sağlıklı bir şekilde sandığa yansımaya noktasında atılması gereken tüm adımlar, devletin pozitif yükümlülüklerindedir. Bundan başka, seçmen kayıt sistemine herkesin erişiminin sağlanması, seçim kampanyalarına katılım, sandık başında oy kullanırken ve seçim sonuçlarına itiraz sadedinde yapılması gereken işlemler ile seçimin genel olarak izlenmesine ilişkin süreçler hakkında bilgilerin sunulması, seçime giren siyasi partilere ve adaylara ilişkin bilgi edinilmesinin temini de pozitif yükümlülükler kapsamında değerlendirilmektedir.

45. Buradaki en temel husus, ayrımcılık yasağına aykırı hareket etmemesi gerektiğidir. Anayasamızın 10 ve İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmenin (AİHS) 14 üncü maddesinde güvence altına alınan eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı gereği, seçme hakkının kullanılmasını teşvik için yürütülecek kampanyalarda, farklı durumda bulunan kişilere, durumlarının gerektirdiği şartlara göre muamele edilmelidir. Zira tüm kamu hizmetlerinin, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan, durumun gerektirdiği farklılıklar gözetilerek sunulması gerekmektedir. Herkesin serbestçe seçme hakkına sahip olabilmesi için devlet tarafından alınması gereken tüm tedbirler eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı çerçevesinde alınmalıdır.

46.Yönetim tarafından Türkiye genelinde belli bir dili konuşanların kayırıldığına dair somut bilgi ve belgeye, uygulamaya rastlanmamıştır. Diğer bir anlatımla, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

tarafından, halkımızın konuştuğu Türkçe dışındaki diğer dillerde (Kürtçe, Arapça, Boşnakça vd.) servis yapılan TV ve radyo kanallarının olduğu ve devlet üniversitelerinin, bu dillerin geliştirilmesi hususunda fakülte veya anabilim dalı düzeyinde birimleri bulunduğu, seçimlerde Kürtçe reklam filmleri, 24/09/2015 tarihinde Bayram Kutlaması amacıyla Cumhurbaşkanımızın attığı Kürtçe tweet (Cejna Qurbanê ya milletê xwe û cîhana Îslamê pîroz dikim û hêvî dikim ku ev cejn, biratiya me xurttir bike û aramiyê bîne hemû mirovahiyê), vb. hususlar dikkate alındığında istisnai bir uygulama olup **ayrımcılık yasağının ihlal edildiğinden bahsedilemez.**

47. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 25 inci maddesinin taraf devletlerde uygulanması noktasında, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi tarafından 12/07/1996 tarihinde kabul edilen 25 Numaralı Genel Yorumunda (<http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/0/d0b7f023e8d6d9898025651e004bc0eb>, Erişim Tarihi: 02/102/2015), ifade özgürlüğü ve barışçıl toplanma hakkının, oy kullanma hakkının temel şartlarından olduğu; kamusal nitelikli işlere katılım, kamu hizmetlerinden yararlanma ve oy kullanma hakkının güvence altına alınması amacı ile okuma yazma bilmeyen ve **dil engeli**, yoksulluk gibi güçlükler ile karşı karşıya bulunan kişiler için devletlerin gerekli pozitif tedbirleri almakla mükellef olduğu belirtilmektedir.

48.AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporunda, “YSK Türkçe olarak seçmenlerin bilgilendirilmesine yönelik üç ayrı televizyon spotu hazırlamıştır. Bunlardan ikisi seçmen kaydıyla ilgili olup biri seçim gününe ilişkin genel bilgiler vermektedir. İlk kez oy kullanacak çok sayıda seçmenin olmasına rağmen, oy kullanma prosedürlerine ilişkin bilgilendirme yapılmamıştır. **Bir sivil toplum örgütü**, iki kişi adına YSK’ya başvuruda bulunmuş ve seçmen bilgilendirme spotlarının Kürtçe hazırlanmasını talep etmiştir. Kürtçe materyal yayınlanması halinde başka dillerde de yayınlanması gerekeceği gerekçesiyle, talep bizzat YSK başkanı tarafından reddedilmiştir. Talebin yenilenmesi üzerine, yayınlanan spotların seçmen bilgisi olmadığı gerekçesiyle YSK tarafından reddedilmiştir. **Seçim süreciyle ilgili genel anlayışı geliştirmek için, YSK, oy kullanma usulü de dahil olmak üzere seçimlerin çeşitli yönleriyle ilgili kapsamlı seçmen bilgilendirme çalışması yapabilir ve bu bilgiyi Türkçe dışındaki dillerde de erişilebilir yapabilir.**” şeklinde belirtilmiştir. (Türkiye Cumhuriyeti Milletvekili Seçimleri, 7 Haziran 2015, AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu, s.10)

49.Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından Kurumumuza gönderilen eğitim filminde, her ne kadar sandık kurulu başkanlarının görev ve yetkilerine yönelik kamu spotu olarak gösterilmiş ise de, bu spotunda aynı zamanda seçmenler yönünden de eğitici ve öğretici yanlarının olduğu kuşkusuzdur.

50.Yüksek Seçim Kurulu verilerine göre, 7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleştirilen 25 inci Dönem Milletvekili Genel Seçiminde kullanılan 47.507.467 oydan (yurt içi seçim çevreleri birleştirme tutanakları ile yurt dışı ve gümrük sandık sonuçları) 1.344.224’ü geçersiz sayılmıştır(<http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MV/D.pdf> Erişim Tarihi:02/10/2015).Geçersiz sayılma nedenlerinin, seçmenin bilinçli tercihi gibi farklı gerekçeleri olabileceği söylenebilirse de önemli bir kısmının oy verme konusunda bilgi eksikliğinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir (İnsan Hakları Kurulu Kararı, Başvuru Kayıt Numarası: 2015/1344, Karar Tarihi:25/06/2015, s.15).

51.Özellikle kullanılan geçersiz oyların sayısı göz önünde bulundurulduğunda, seçme hakkının sağlıklı bir şekilde kullanılabilmesi için, oy kullanım şekline ilişkin eğitim filmlerinin ülkede yaşayan herkesin

anlayabileceği şekilde hazırlanması önem arz etmektedir. Bu ihtiyacın bilincinde olarak birçok Avrupa ülkesinde, temel kamu hizmetlerine erişim konusu başta olmak üzere seçim süreci hakkında farklı dillerde bilgilendirici bir dizi belge hazırlanmakta ve kamuoyunun istifadesine sunulmaktadır.

52.Ulusal mevzuat hükümleri ile uluslararası hukuk kuralları göz önünde bulundurulduğunda, YSK'nın, tüm seçmen kitlesi için oy verme süreci hakkında anlaşılır yöntemler ile bilgilendirme çalışması yapması devletin **pozitif yükümlülüklerinin** gereğidir. **Fakat bu hizmetin, eşitlik ilkesi çerçevesinde yürütülmesi önemlidir. Üstelik bu tarz bir uygulama eşitlik ve adalet sağlayacağı gibi toplumsal barışın güçlenmesine de katkıda bulunacaktır.**

53.Sadece Türkçe dilinde hazırlanmış olan eğitim filmleri, 298 sayılı Kanununun Ek 1 inci maddesinin birinci fıkrasındaki "...vatandaşın ilgisi uyandırılmak ve kendisine seçmen olmanın görev ve yetkileri hatırlatılmak..." amacıyla hazırlanan bilgilendirici yayınlardır. Bunlara ilişkin işlemlerin 298 sayılı Kanunun Ek 1 inci maddesi gereğince YSK tarafından yapılması gerekmektedir.

54. Yukarıdan bu yana tüm açıklananlar birlikte değerlendirildiğinde, Türkçe bilmeyen ve okur yazar olmayan tüm seçmenlerin (dezavantajlı gruplar dahil) siyasi tercihlerini sağlıklı bir şekilde sandığa yansıtma imkanından mahrum kaldıkları anlaşılmış olup, sağlıklı şekilde seçime iştirakleri ve oy kullanabilmeleri için eğitici ve bilgilendirici çalışmalar yapılması gerektiği, bu bağlamda; kamu spotu, filmler, yayınlar ve vb. yöntemler kullanılarak 01 Kasım 2015 seçimlerini müteakip "seçim hakkı" kapsamında yapılabilecek, seçimde makul sürede yeni bir işlem tesisi hususunda Yüksek Seçim Kurulu'na tavsiyede bulunulmasına karar vermek gerekmiştir.

E. İnsan Hakları Yönünden Değerlendirme

55.Türkiye, özellikle 2000'li yılların başından itibaren hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan haklarına saygı hususunda önemli adımlar atmakta; temel hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi mekanizmalarını kararlılıkla kurumsallaştırmaya çalışmaktadır. Söz konusu gayretlerin temelinde, **insan haklarının öneminden** ivme bulan, günümüz toplumunun **demokratik talepleri ve beklentileri** ile şekillenen ve **özgürlükçü bakış açısının** korunması anlayışına dayanan çağdaş yönetim anlayışı yatmaktadır.

56. Modern yönetim anlayışı, güçlü devletin karşısında bireylerden müteşekkil toplumun gözetilmesi, koyu devletçi anlayışın aşılıp bireyin maddi manevi varlığının geliştirilmesi, birey merkezli toplumsal bilincin oluşturulması, aşırı merkezi yetkilerle hantallaşan kamu yönetimi aygıtının hem siyasî hem de ekonomik açıdan bireyin üzerinde yük olmaktan çıkartılması gibi günümüzde çok daha derin ve işlevsel anlamları içeren "**insan onuru**" kavramına dayanan bir modeldir. Bu modern yönetim anlayışı; **(a)** devlet organlarının ve kamu hizmeti veren kuruluşların katılımıcılığı özendirilmesi ile başlar, **(b)** kararlarının tutarlılık, şeffaflık ve hesap verebilirliğinden geçer ve **(c)** kararlarla uygulamaların âdil ve etkin olmasıyla sonuçlanır.

57. Dolayısı ile modern kamu yönetimi, politikalarını oluştururken dayanak noktası olarak **halkın refahını ve mutluluğunu artırmayı hedeflemeli; politikaları stratejik planlara dayanmalı** ve politikaların oluşturulmasında katılımıcılığa, öngörülebilirliğe ve saydamlığa dikkat etmelidir. Bu sayede, (i) kamu yönetimi vatandaşa yakınlaşır, (ii) demokrasi güçlenir, (iii) yönetime farklı paydaşların görüş bildirip katılımı sağlanarak, kararların içeriği zenginleşir, uygulanmasındaki etkinliği artar ve (iv) kurumların meşruluğu pekişir.

58. Toplumsal hayatın günümüzde ulaştığı insan odaklı anlayış, birey ve birey gruplarının değişen ve gelişen kavrayışları, hayatı ve olayları algılama yolları, bir biri ile çatışan menfaat ve duyarlılık alanları ve beklentileri, sosyal olaylarda gözlemlenen sayıca ve çeşitlilikçe artış, kamu idaresini, genelde kamu hizmetlerinin sunumunda, özellikle de insan hakları uygulamaları noktasında, eskiden olduğundan daha fazla oranda duyarlılığa zorlamaktadır. Günümüz dinamik toplumsal yapılarını yönetme iddiasındaki idarelerin hizmet anlayışı, bu değişime ayak uydurmak mecburiyetindedir.

59. Diğer yandan, 20'nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyadaki teknolojik, toplumsal ve ekonomik gelişmelere paralel olarak, devletlerin yönetim anlayışında da değişimler ortaya çıkmıştır. Karar alma süreçlerinin, vatandaşların, sivil toplumun, medyanın ve diğer tüm paydaşların işbirliği ve katılımı ile işlemekte olduğunu, yöneticilerin uzlaşmacı, saydam, hesap verebilir, etkin ve sorumlu bir yönetim anlayışı içerisinde davranmak sorumluluğunu benimsemeye özen gösterdiklerini, önemsedikleri değerlendirilmektedir. Tüm bunların bir sonucu olarak, günümüz toplumları, her anlamda gelişim ve değişime açık **dinamik bir karakter** sergilemektedir. Buna paralel olarak bireylerin vatandaşlık bilinci de gelişmektedir. *Temel hak ve özgürlüklerine güçlü şekilde sahip çıkan ve bunların mücadelesini veren, yüksek kamu hizmeti standartları talep eden ama aynı zamanda bu standartların oluşumunda ve hayata geçirilmesinde aktif rol alan, bu yönde örgütlenen yeni bir birey ve vatandaşlık kimliği* oluşmuştur.

60. Toplumsal yapımızda yukarıda yer verilen değişime paralel olarak ve bu sürece ivme kazandırmak amacı ile Türkiye, Avrupa Birliğine (AB) katılım sürecinde aday ülkelerin karşılması gereken asgari standartları ifade eden “Kopenhag Siyasi Kriterleri” ve AB müktesebatının “Yargı ve Temel Haklar” ile “Adalet, Özgürlük ve Güvenlik” fasılları altında gerçekleştirdiği reform adımlarının da etkisi ile temel hak ve özgürlüklerin daha da güçlenerek kök saldırdığı bir modern devlet ve toplum hayatına kavuşma kararlılığını samimi ve ısrarlı bir şekilde sürdürdüğü kuşkusuzdur.

61. Yukarıda açıklandığı üzere, AB katılım sürecinin yükümlülükleri, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi başta olmak üzere, çok sayıda uluslararası ve bölgesel kuruluş nezdindeki yükümlülüklerin de etkisi ile Türkiye, bunlardan kaynaklanan sorumluluklarının bilinci ile hareket ederek, temel hak ve hürriyetlerin korunması ve geliştirilmesi mekanizmalarını kararlılıkla kurumsallaştırmaya çalışmaktadır. Bu anlamda Türkiye, farklı inanç, kültürlerin ve ırkların barış içerisinde bir arada yaşamasına fırsat veren tarihî devlet geleneği ile modern, medeni ve sivil demokratik hayatın gerekliliklerini birleştiren; sadece kendi vatandaşları için değil, aynı zamanda bölge coğrafyası için de ideal bir örnektir.

62. Bu anlayışla Türkiye, vatandaşlarının günlük hayatlarında kullandıkları Türkçe dışındaki farklı dillerin gelişmesi için somut adımlar atmış bulunmaktadır. 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda gerçekleştirilen değişiklik ile seçim sürecinde propaganda yayımlarına ilişkin yasaklar kaldırılmış ve propagandada kullanılacak dil serbest bırakılmıştır. Artık tüm siyasi partiler ve adaylar, Türkçe'nin yanı sıra farklı dil ve lehçelerde de propaganda yapabilmektedir. 46 ncı paragrafta belirtilen hususlar da bulunmaktadır. **Ayrıca, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından bu dillerde Kur'an-ı Kerim meali yayımlanmıştır. Kamu Denetçiliği Kurumumuz da şikâyetleri kabul etmeye başladığı 29/03/2013 tarihinde, “Devletimiz Kendine Güveniyor ve Kendini Milletten Denetimine Sunuyor” içeriğine sahip afişleri, Kürtçe ve Arapça dâhil 4 dilde bastırarak kamu oyu ile paylaşmıştır.**

63.Tüm bunlar, **halkımızın beklentisine uygun olarak kamu hizmeti** üretilebileceği gerçeğini ortaya koymaktadır. Ülkemizin geldiği demokratikleşme seviyesi ve kamu idaresinin son dönemlerde atmış olduğu olumlu adımlar bu beklentileri doğrulamaktadır.

64.Sonuç olarak, oy kullanma usulü de dâhil seçim süreciyle ilgili kamuoyunu bilgilendirici çalışmaların yapılması ve bu çalışmaların Türkçe dışındaki dillerde de hazırlanması insan haklarının gereğidir. Seçmenin tercihini özgür iradesiyle belirlemesi ve sandığa yansıtabilmesi için kamu makamlarının gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.

65. Yukarıda açıklandığı gibi İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 13 üncü maddesinde yazılı "etkin başvuru" hakkının ihlal edildiği, 17 nci maddesindeki hakları kötüye kullanma yasağının vb. başkaca insan haklarının ihlal edildiğine dair herhangi bir bulgu ve bilgiye rastlanılmamıştır.

F. İyi Yönetişim İlkeleri Yönünden Değerlendirme

66.Günümüzde demokratik, modern ve katılımcı yönetim anlayışında idarelerden sadece hukuka uygun olarak hareket etmeleri değil aynı zamanda iyi yönetim ilkelerine de uygun işlem tesis etmeleri beklenmektedir.

67.28/03/2013 tarihli ve 28601 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "İyi yönetim ilkeleri" başlıklı 6 ncı maddesinde; Kurumun inceleme ve araştırma yaparken insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde; kanunlara uygunluk, ayrımcılığın önlenmesi, ölçülülük, yetkinin kötüye kullanılmaması, eşitlik, tarafsızlık, dürüstlük, nezaket, şeffaflık, hesap verilebilirlik, haklı beklentiye uygunluk, kazanılmış hakların korunması, dinlenilme hakkı, savunma hakkı, bilgi edinme hakkı, makul sürede karar verme, kararların gerekçeli olması, karara karşı başvuru yollarının gösterilmesi, kararın geciktirilmeksizin bildirilmesi, kişisel verilerin korunması gibi iyi yönetim ilkelerine uygun işlem ve eylem ile tutum veya davranışta bulunup bulunmadığını gözeteceği düzenlenmiştir. Söz konusu Yönetmelik hükmünde yer alan ilkelerin kaynağını teşkil eden Avrupa Birliği Temel Haklar Şartınının 41 inci maddesinde de iyi yönetim hakkından bahsedilmekte olup, benzer ilkelere Avrupa parlamentosu tarafından kabul edilen "Avrupa Doğru İdari Davranış Yasası'nda da yer verilmiştir.

68. Kurumumuzca istenilen bilgi ve belgelerin Yüksek Seçim Kurulu tarafından gecikmeksizin, gerekli özen ve itina gösterilmek suretiyle süresinde gönderildiği, bu yönlerden **iyi yönetim ilkelerine uygun davranışta bulunduğu**, ancak "eşitlik, haklı beklentiye uygunluk, kararların gerekçeli olması" ilkelerine ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Ek Protokolün Serbest Seçim Hakkı Başlıklı 3 üncü maddesinde yazılı kanunilik ilkesine uyulmadığı anlaşılmış olup, **idarenin bundan böyle bu ilkelere de uyması beklenmektedir.**

IV. HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN YASAL MEVZUAT

A. Dava Açma Süresinin Yeniden Başlaması

69.6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 21 inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, bu tavsiye kararı üzerine otuz gün içinde herhangi bir işlem tesis edilmez veya eylemde bulunulmaz ise durmuş olan dava açma süresi kaldığı yerden işlemeye başlayacaktır.

B. Yargı Yolu

70.2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması Başlıklı 40 ıncı maddesinin ikinci fıkrasında, “Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.” hükmü yer almaktadır. **Buna göre, 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun “Başvuru ve usulü” başlıklı 17 nci maddesinin sekizinci fıkrasında kayıtlı hüküm gereğince, şikâyet başvurusunun Kurumumuza iletilmesi ile süresinde müracaat halinde durmuş olan dava açma süresinden (arta kalan süre var ise) bu süre içerisinde, iç hukuk yolları tüketildikten sonra, 30 gün içerisinde Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru yolu, koşulları oluştuğunda 6 ay içerisinde ise İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi’ne başvuru yolu açıktır.**

V. KARAR

Yukarıda açıklanan gerekçe ve dosya kapsamına göre, şikâyetin **KABULÜ** ile,

Türkçe bilmeyen ve okur yazar olmayan tüm seçmenlere (dezavantajlı gruplar dahil) sağlıklı şekilde seçime iştirakleri ve oy kullanabilmeleri için eğitici ve bilgilendirici çalışmalar yapılması, bu bağlamda; kamu spotu, filmler, yayınlar ve vb. yöntemler kullanılarak önümüzde yapılması muhtemel ve YSK’nın denetiminde yapılacak genel ve yerel seçimlerde makul sürede bu faaliyetlerde bulunmaları yönünde yeni bir işlem tesisi hususunda YÜKSEK SEÇİM KURULU’NA TAVSİYEDE BULUNULMASINA,

6328 sayılı Kanunun 20 nci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, mercince (Yüksek Seçim Kurulu) bu karar üzerine tesis edilecek işlem ya da tavsiye edilen çözümün uygulanabilir nitelikte görülmediği takdirde gerekçesinin otuz gün içinde Kurumumuza bildirilmesinin zorunlu olduğuna,

Bu kararın gereği için şikâyetçiye ve Yüksek Seçim Kurulu’na tebliğine,

Türkiye Cumhuriyeti Kamu Başdenetçisi’nce karar verildi.

M.Nihat ÖMEROĞLU
Kamu Başdenetçisi